

Кручиненко Вікторія Анатоліївна, здобувач навчально-науково-виробничого центру НУЦЗУ

Kruchynenko Victoria Anatoliyivna, researcher of Training, Research and Production Center of the National University of Civil Defence of Ukraine

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

FINANCIAL MECHANISM OF STATE SUPPORT FOR SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN UKRAINE

Стаття присвячена аналізу проблем і питань, пов'язаних з фінансовими заходами підтримки малого і середнього підприємництва (далі МСП) в Україні, а також значущості МСП в розвитку сучасної ринкової економіки. У роботі проаналізований поточний стан сфери малого і середнього підприємництва і позиції України на міжнародній арені. Суб'єкти МСП значною мірою залежні не лише від нормативно-правової бази, але також і від економічної, фінансової, політичної підтримки з боку держави. У статті сформульований ряд проблем, що не дозволяють в належній мірі розвиватися суб'єктам МСП. Зроблений висновок про необхідність модернізації форм і методів регулювання взаємодії держави і суб'єктів МСП, а також вдосконалення механізму реалізації програм підтримки і гарантій на практиці.

Ключові слова: суб'єкти малого підприємництва, фінансові механізми, фінансовий метод, фінансові інструменти, фінансові важелі, фінансова підтримка.

The article shall be devoted to the analysis of problems and issues related to financial measures to support small and medium enterprises (hereinafter SMEs) in Ukraine and also the importance of SMEs in the development of a modern market economy. The article analyzes the current state of small and medium enterprises and Ukraine's position in the international arena. SMEs shall be largely dependent not only on the regulatory framework, but also on economic, financial, political support from the state. The article formulates a number of problems that do not allow SMEs to develop properly. The conclusion shall be made about the need to modernize the forms and methods of regulating the interaction of the state and SME entities and also to improve the mechanism of implementation of support programs and guarantees in practice.

Keywords: small enterprises, financial mechanisms, financial method, financial instruments, financial leverage, financial support.

Постановка проблеми. Одним із найважливіших важелів, що регулюють фінансові взаємовідносини суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки, є фінансові механізми. Вони вирішують важливе питання - забезпечують ефективне функціонування суб'єктів господарювання. Саме тому фінансові механізми підтримки суб'єктів малого і середнього бізнесу сьогодні знаходяться у числі важливих фінансово-економічних проблем, від позитивного вирішення яких значною мірою залежить як доля самого малого і середнього підприємництва та і доля трансформаційних процесів в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем фінансової державної підтримки малого і середнього підприємництва приділяється значна увага науковців, практиків, представників органів державної влади. Серед вітчизняних науковців, які здійснили важливий вклад в дослідження проблем розвитку суб'єктів малого і середнього підприємництва, можна відзначити праці В.Д. Базилевича, О.І. Барановського, Л.О. Боцьори, З.С. Варналія, Т.Г. Васильціва, Л.І. Воротіної, С.Г. Дриги, Ю.Б. Іванова, Д.В. Ляпіна, Д.С. Покришки, М.О. Слатвінської та інших.

Метою статті є дослідження сутності та об'єктивної необхідності використання фінансових механізмів підтримки суб'єктів малого та середнього бізнесу, визначення проблем та перспектив застосування цих механізмів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Мале і середнє підприємництво є одним з ключових елементів розвитку української економіки, стратегічно значимим чинником, сприяючим забезпеченню соціально-економічної стабілізації в розвитку держави. Дослідження пріоритетів державної підтримки в рішенні проблем і перспектив розвитку малого і середнього бізнесу залишається актуальним процесом, а його результати розглядаються на усіх економічних форумах. Метою цієї статті є акцентування уваги на використанні основних переваг малого і середнього підприємництва як найбільш мобільного сектора економіки і на підтримку його подальшого розвитку - як з боку держави, так і на регіональному рівні.

У статті зроблена спроба систематизації різних інструментів державної підтримки, запланованих показників і певних досягнень. Потенційні можливості малого бізнесу дозволяють йому бути мобільнішими в з умовах ринкової економіки, що міняються. Держава зацікавлена у використанні конкурентних переваг цього сектора, розвиток якого сприяє самозайнятості населення за рахунок збільшення чисельності індивідуальних підприємців, формуванню добросовісного конкурентного середовища, швидкому насиченню ринку товарами і послугами, збільшенню різноманіття форм і підвищенню міри активності підприємницької діяльності, у тому числі і інноваційної, а також значному послабленню негативного впливу економічних криз і сировинної залежності [1].

На сучасному етапі позитивна динаміка розвитку і збільшення вкладу в економіку значною мірою залежать від державної підтримки цього сектора, а також принципово нових підходів до його регулювання. Значущість питань розвитку і державної підтримки, регулювання цього сектора економіки відбита передусім у Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» від 22.03.2012 № 4618-VI.

Метою державної політики у сфері розвитку малого і середнього підприємництва в Україні є:

- сприяння у формуванні інфраструктури ринку, його вдосконаленні шляхом створення нових суб'єктів малого підприємництва (формування з цією метою в регіонах гарантійного фонду);
- підтримка перспективних підприємств малого і середнього бізнесу на основі впровадження в практику відповідних програм;
- використання найбільш ефективних фінансових інструментів розвитку бізнесу;
- оптимізація кредитної політики в частині субсидування процентних ставок банківських кредитів;
- створення сприятливих умов для інститутів мікрофінансування;
- інфраструктурна підтримка в частині оптимізації системи організації послуг для малого бізнесу;
- пріоритетний розвиток інноваційних малих підприємств, системи бізнес-інкубаторів;
- вдосконалення системи нормативно-законодавчого регулювання для впорядкування і спрощення використовуваних підходів і створення сприятливого інформаційного комунікативного середовища;
- реалізація законодавства в частині можливості участі малих і середніх підприємств в державних тендерах та ін. [4].

У створенні механізмів динамічного розвитку малих і середніх підприємств в Україні спостерігається позитивний ефект. Уряд держави використовує спеціальні інструменти субсидування і спирається на висунені бізнес-співтовариствами ініціативи. До основних досягнень розвитку малого і середнього бізнесу в Україні відносяться:

- часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;;
- часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;

- компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;
- фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій.

В умовах модернізації української економіки і постійно зростаючої конкуренції на світовому і галузевих ринках необхідність державної підтримки малого і середнього підприємництва посилюється. Розвиток малого і середнього підприємництва, перехід його на якісно новий рівень неможливі без ефективної державної політики в цій сфері. Сприяння розвитку малого і середнього підприємництва являється стратегічним завданням, вже не раз позначеним вищим керівництвом, у тому числі і в Програмі ЄС "Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)".

У свою чергу здійснення ефективної державної політики в області підтримки малого і середнього підприємництва вимагає усебічного розуміння внутрішніх процесів, що відбуваються в секторі, а також бачення ситуації з позицій самих підприємців.

Основні фінансові інструменти підтримки МСП, які вживані в Україні полягають в наступному:

- програми стимулювання і підтримки МСП;
- грантова підтримка суб'єктів МСП;
- гарантійні і венчурні фонди;
- кредитування малого бізнесу;
- мікрофінансування суб'єктів малого бізнесу;
- податкове регулювання і оптимізація оподаткування малого підприємництва.

Фінансові інструменти державного стимулювання МСП - програми стимулювання і підтримки МСП, грантова підтримка суб'єктів МСП, гарантійні і венчурні фонди, кредитування малого бізнесу, податкове регулювання оптимізації оподаткування малого підприємництва [2].

Причиною, що знижує ефективність державної фінансової підтримки малого і середнього підприємництва, на нашу думку, являється численність і нескоординованість програм державної підтримки сектора МСП. Ми підтримуємо пропозицію учених, що пропонують адаптувати до української економіки досвід Великобританії по стимулюванню малого і середнього

Щорічні витрати бюджету Великобританії на підтримку МСП складали близько 2,5 млрд ф. ст., проте результативність цих витрат була украй низькою. Крім того, у зв'язку з численністю програм стимулювання МСП не вдалося здійснити об'єктивну оцінку економічної ефективності як системи державної підтримки МСП в цілому, так і окремих програм. Аналіз ефективності державних програм підтримки МСП показав, що при реалізації програм з

об'ємом фінансування близько 1 млн ф. ст. операційні витрати досягали 25 %, а в програмах з бюджетом приблизно 60 млн ф. ст. - не перевищували 5 % [5].

Для вирішення вказаної проблеми в 2007 р. Міністерством DTI («Міністерство торгівлі і промисловості» - основний координатор програм стимулювання малого і середнього бізнесу) була розроблена міжвідомча «Програма спрощення системи підтримки підприємництва» (The Business Support Simplification Programme - BSSP), спрямована на значне спрощення і одночасно підвищення ефективності державної системи стимулювання МСП. Основною метою Програми BSSP є концентрація бюджетних засобів на обмеженій кількості найбільш затребуваних програм державної підтримки МСП.

В результаті реалізації програми BSSP сектор МСП Великобританії отримує економічний ефект близько 1,4 млрд ф. ст. Програма «Спрощення регулювання економічної діяльності» (Simplification Plan) дозволила на 25 % скоротити витрати, пов'язані з подоланням адміністративних бар'єрів, щорічно економити суб'єктам МСП близько 1 млрд ф. ст. [2].

Проведений аналіз фінансових механізмів стимулювання малого та середнього підприємництва в Україні дозволив виявити наступні проблеми:

- Низька доступність фінансових ресурсів, яка обумовлена складністю отримання позикового фінансування і високими ставками кредитів.
- Нерозвиненість функціонування механізмів державної підтримки суб'єктів МСП : нескоординованість державних програм і складність отримання підтримки.
- Відсутність системи моніторингу і оцінки ефективності програм підтримки МСП.
- Недостатній об'єм фінансування державних програм.

Для підвищення ефективності системи державної фінансової підтримки малого та середнього бізнесу автором розроблені наступні рекомендації:

- Розвивати систему податкових пільг для суб'єктів малого виробничого, експортно-орієнтованого і інноваційного підприємництва.
- Удосконалити механізм мікрокредитування суб'єктів МСП як ефективний інструмент, що забезпечує збільшення доступу до кредитних ресурсів.
- Збільшити об'єми фінансування підтримки регіональних гарантійних і венчурних фондів шляхом залучення засобів з пенсійних і страхових організацій.
- Збільшити субсидії малим інноваційним і експортно-орієнтованим підприємствам.
- Посилити відповідальність регіональних адміністрацій за ефективність і цільову спрямованість розподілу фінансових коштів у рамках програм підтримки малого підприємництва.

Висновки. Таким чином для більшості економічно розвинених країн базовим елементом національної економіки є саме мале підприємництво, для розвитку якого потрібна постійно діюча система державної підтримки. Створення ефективних фінансових інструментів і механізмів стимулювання малого і середнього підприємництва сприятиме не лише підвищенню ролі МСП в українській економіці, але і переходу до інноваційної моделі розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Варналій З. С., Васильців Т. Г., Покришка Д. С. Пріоритети вдосконалення державної політики розвитку малого підприємництва в Україні. Стратегічні пріоритети. 2016. № 2. С.49-54.
2. Другов О. О. Аналіз джерел фінансування розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. Стратегічні пріоритети. 2018. № 4(9). С. 115-120.
3. Калмиков О. В. Фінансовокредитний механізм сприяння малому підприємництву. Економічний вісник університету. 2015. Вип. 27(1). С. 173-178
4. Ломачівська І. А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова. 2017. № 3-4. С. 37- 43.
5. Панасюк О. В. Фінансові механізми розвитку суб'єктів малого підприємництва України. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/6-2015/157.pdf>.

References

1. Varnalii Z. S., Vasylytsiv T. H., Pokryshka D. S. Priorytety vdoskonalennia derzhavnoi polityky rozvytku maloho pidpriumnytstva v Ukraini. Stratehichni priorytety. 2016. № 2. S.49-54.
2. Druhov O. O. Analiz dzherel finansuvannia rozvytku maloho ta serednoho biznesu v Ukraini. Stratehichni priorytety. 2018. № 4(9). S. 115-120.
3. Kalmykov O. V. Finansovokredytnyi mekhanizm sprianniia malomu pidpriumnytstvu. Ekonomichnyi visnyk universytetu. 2015. Vyp. 27(1). S. 173-178
4. Lomachivska I. A. Formuvannia dzherel finansovoho zabezpechennia rozvytku subiektiv maloho pidpriumnytstva. Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I. I. Mechnikova. 2017. № 3-4. S. 37- 43.
5. Panasiuk O. V. Finansovi mekhanizmy rozvytku subiektiv maloho pidpriumnytstva Ukrainy. URL: <http://globalnational.in.ua/archive/6-2015/157.pdf>.